

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Pásztor Mihály*

Cím: *A pörös határ*

Forrás: *Magyar Hírlap*

Bp

(Hely)

1936 X 18

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

725.091

Hely

Idő

"1936"

Személy

Helyszám

126 - 8891

A PÖRÖS HATÁR

Azt hallom, hogy végre közigazgatásilag is a fővároshoz akarják csatolni a *buda-keszi erdőt* és a *Csepeli kikötőt*, melyet egy 1930-ból való törvény elméletileg már Budapesthez csatolt. 1873 óta nem változott Budapest 19.444 hektárnyi területe, csak a terület megoszlása módosult, mert a Duna szabályozása következtében már 1894-ig is 113.10 hektárral gyarapodott a főváros szárazföldi területe, utóbb pedig a Margitsziget árvízmentesítése és a budai kisszigettel való egyesítése által is jelentékeny területet hódítottak el a Duna vízfelületétől. Csepel község határából most idecsatolják az állami kikötő közel 603 hektárnyi területét és Buda-keszi község határából azt a több mint 645 hektárnyi erdőt, melyet a főváros már régebben megvásárolt.

Ilyenformán közel 21 ezer hektárra nő Budapest területe. Hogy mekkora ez a terület, akkor látjuk igazán, ha tudjuk, hogy 250 évvel ezelőtt, közvetlenül Budavár visszafoglalása után Pest egész területe még 96 hektár sem volt egészen. Akkoriban Pest területe jóformán másból sem állott, mint abból a darab földből, melyet a város fala bekerített, mert a várostól északra és délre, meg délkeletre húzódó óriási puszták pörös területek voltak. A mai Ujpest határáig húzódó

Ujbécs néven ismert pusztaságra a klarisz-szák tartottak igényt, a kőbányai pusztákat pedig egészen a mai Calvin-térig *Vattay János* és *Pál* követelték a maguk számára. Közel félszázadig tartott a pör, míg a hétszemélyes tábla kimondotta az utolsó szót, mely Pest városának adott igazat. Viszont az is bizonyos, hogy a pesti magisztrátus nem sajnálta a költséget és mert a határjáráskor Pest városának adott igazat: *Sővár* Ferencnek, Pest vármegye alispánjának a kúriáját (Váci-uca 11) 1695-ben minden időre felszabadította a porciózás és a katonabeszállás kötelezettsége alól. Pest vármegye másik alispánjának: *Szunyogh Imréné*nek pedig 1701-ben egy ugyancsak adómentes házat ajándékozott, mely a mai *Eskü-tér 5.* számú háza helyén állott.

A jutalomra valóban rá is szolgált a két alispán, mert csakis az ő jóindulatú ítéletük révén jutott hozzá Pest városa *Kőbányához* és ahhoz a hatalmas területhez, mely körülbelül az *Eötvös-szobortól* Ujpest határáig terjed s melynek hátán ma a *Lipótváros* és a *Terézváros* jó része áll. De még így is, hogy a határkiigazítási perben Pest város maradt a nyertes, a hétszemélyes tábla csak 1752-ben mondta ki véglegesen, hogy a *Váci-kaputól* a mai Ujpestig húzódó terület Pest városáé, nem a budai apácáké; a *Kőbánya* birtokáért folytatott per pedig 1741-ben egységgel végződött.

Hogy a török uralom előtt kié lehetett *Kőbánya* területe: ma már nehezen lehetne megállapítani. Nagy a valószínű-

sége annak, hogy a török világ előtt *Kőbánya* a *Fay* nemzetség ama birtokához tartozott, mely a *Kecskeméti-kapuig*, vagyis a mai Calvin-térig terjedt. Budavár visszavétele után, mikor *Vattay János* Csömörrel együtt magának foglalta le a *szentmihályi*, *szentlőrinci*, *gubacsi*, *soroksári* és *péteri* pusztákat, úgy hallgatólagosan jogot formált a *kőbányai* területre is, de nyíltan nem akart, vagy nem mert vele előállani. Mikor azonban a vármegye 1695-ben elrendelte Pest város határainak megállapítását, *Vattay János* és *Beniczky Tamás*, *Szentlőrinc* és *Cinkota urai* tiltakoztak a határvonalak új megállapítása ellen. Ennek a tiltakozásnak az volt a rugója, hogy *Vattay János* nem akarta elveszíteni *Kőbányára* vonatkozó jogigényét. Ezzel a tiltakozással azonban nem sokra ment, mert később a vármegye mégis Pest városának ítélte oda a vitás

határt. *Vattay* különben az ítélet után sem mondott le jussáról és Pest városa meg *Vattay* addig-addig kellemetlenkedtek egymásnak, míg végre is *Vattay* megúnta a dolgot és *Csömört* a hozzátartozó öt pusztával: *Szentmihályal*, *Gubaccsal*, *Szentlőrincce*, *Péterivel* és *Soroksárral* 1729-ben odaadta *Grassalkovich* Antal personálisnak cserébe *Pereg*, *Imrefalva*, *Szentkirály*, *Aporka* és *Bialpusztáért*. Az egységénél kiderült, hogy tízezer forintra becsülték ama puszták értékét, melyeket *Grassalkovich* cserébe kapott. Kis pénzért nagy darab földet lehetett akkoriban vásárolni, de Pestnek még kis pénze sem volt. Egyébként *Grassalkovich* keményebb

szomszédnak bizonyult, mint *Vattay*. A personalis azzal kezdte a szomszédságot, hogy pert indított Kőbányáért és egészen a Kecskeméti-kapuig terjedő földek átadását követelte Pest városától. Őt esztendeig folyt a pereskedés, 1734-ben aztán békésen megegyeztek. Mivel a birtokhatárok érintkeztek: *Grassalkovich* Rákoskeresztúr határából átadott egy darabot Pestnek. Pest viszont a gubacsi és szentlőrinci határt toldotta meg a magáéból. Ezenkívül fizetett *Grassalkovichnak* kétezer forintot. Hogy pedig teljes legyen a békesség: *Grassalkovich* Antal Hatvani-uccai házát és Kerepesi-úti kertjét, azt a területet, amelyre később az öreg Nemzeti Színházat építették, minden városi teher alól mentesítette Pest városa.

Ennél is bonyodalmasabb volt az a pör, melyet a klarissza apácák indítottak Pest város ellen azért a hatalmas területért, mely — mint említettük — a Duna mentén az Ötvös-szobortól körülbelül Ujpest határáig húzódott, s melyen ma nemcsak az egész Lipótváros, hanem a Városliget és a Terézváros jó része is rajta áll. Ennek a birtoklási pernek az eleje az Árpádházi királyok idejéig nyúlik vissza.

Ebben az időben — mint a régi térképekből is megállapítható, *Pest még szigeten feküdt*. „Nagy ároknak” nevezték azt a Dunaágot, mely a Margitsziget déli csúcsával szemben indult el és körülbelül a mai Nagykörút helyén folytatván útját, a Várház tájékán szakadt bele megint a Dunába. Valószínűleg a mai Margithíd tájékán a „nagy árok” egy *Ujbécs* nevű halászfalut vágott két részre. Ujbéctől északra talán a Margitsziget északi csúcsá-

val szemben, vagy Ujpest tájékán állott egy másik falu: *Jenő* nevezetű. Révésznek lakták. IV. *Béla* idején mind a két falu a margitszigeti apácák kezére került, de a pestiek folyton pörösködtek *Ujbécs* miatt az apácákkal és a vitáknak és vetélkedéseknek csak a győzedelmes előrenyomuló török vetett véget. Harmadfél esztendővel a mohácsi vész után a nyúl-szigeti apácák elmenekültek és állítólag sok szenvedés és hosszas vándorlás után a pozsonyi klarisszák klostromában kaptak hajlékot. Ezért a vendégszeretetért a klarisszák szerint V. *Pál* pápa és II. *Mátyás* király a pozsonyi klarisszákra ruházta a margitszigeti szűzek vagyonát és jogait. Huszonkilenc esztendővel Budavár visszavétele után a pozsonyi klarisszák csakugyan megjelentek Buda várában; elfoglalták a Margitszigetet; birtokba vették Borosjenőt, Piliscsabát, Ceglédet, Ürömfalut és pört indítottak *Ujbécs* területéért Pest város ellen. 1738-ban került ez az ügy a hétszemélyes táblához, mely sok-sok tanu kihallgatása után kérésével elutasította az apácákat.

Pest tehát megnyerte a pert. *Ujbécs* Pesté maradt. De még elképzelni is furcsa, miképpen alakult volna Pest város fejlődése, ha alól marad a pereskedésben és *Ujbécs*et, vagyis a mai Lipótvárost a klarisszákknak, Kőbányát pedig *Grassalkovichnak* ítéli a legfelsőbb bíróság. A város terjeszkedésének jóformán csak kelet felé a kerepesi országút két oldalán maradt volna szabad útja.

Pásztor Mihály